

NOVA AKROPOLA

ZA BOLJEG ČOVJEKA I BOLJI SVIJET

SOKRAT ILI KAKO SE POSTAJE FILOZOF

SENEKA

ŠTO ZAPRAVO
RADI BOG?

KLJUČ POBJEDE

OPTIKA STAROG
SVIJETA

4

NOVA AKROPOLA

ZA BOLJEG ČOVJEKA I BOLJI SVIJET

11 | 2023. WWW.NOVA-AKROPOLA.COM

Sadržaj

4 SOKRAT ILI KAKO SE POSTAJE FILOZOF

Fernand Schwarz

10 SENEKA – O ISTINSKOJ RADOSTI KOJA DOLAZI OD FILOZOFIJE

Gordana Gregorić

11 ŠTO ZAPRAVO RADI BOG?

Hannes Weinelt

14 KLJUČ POBJEDE

Carlos Adelantado

16 OPTIKA STAROG SVIJETA

Branislav Vukajlović

Impresum:

Glavni urednik: Andrija Jončić

Izvršna urednica: Nataša Žaja

Urednici rubrika: Dijana Kotarac, Ana Jončić,
Jerko Grgić, Nataša Žaja, Branislav Vukajlović, Damir Krivdić

Lektura: Branka Žaja

Tehničko uredništvo:
Svjetlana Pokrajac, Matija Prević

ISSN 1849-6237

Izdavač:

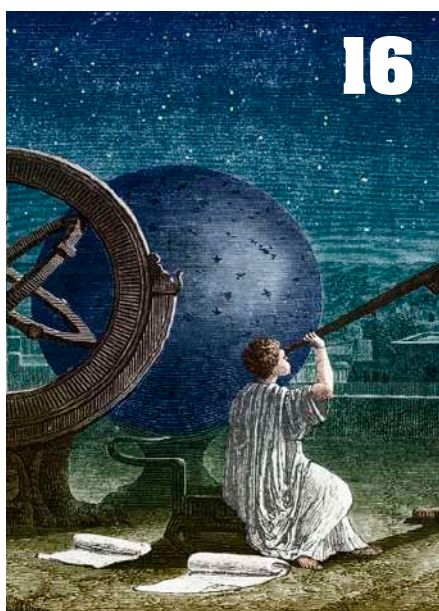
NOVA AKROPOLA - kulturna udruga

Ilica 36, 10000 Zagreb

Tel: 01/481 2222

web: www.nova-akropola.hr

e-mail: info@nova-akropola.com

Što je to bilo toliko karizmatično u Sokratu što ga je učinilo sinonimom filozofa? Nesumnjivo je ostavio značajan trag u povijesti zapadne filozofije sa svojim izravnim utjecajem na velike poput Platona, kao i na niz važnih filozofskih škola. No njegov je utjecaj prodirao u sve pore društva i snažno odjeknuo i u svima onima koji su tek budili tragaoca za istinom u sebi. I danas su nam neobično bliski njegova pojava i neposredan pristup, njegovi jednostavni razgovori prepuni propitivanja, još uvijek su uzor njegov živi duh i iznimna fizička izdržljivost, hrabrost i prijateljstvo... Sve je to imao Sokrat.

Njegova čuvena misao koja se obično susreće u parafrazi *Znam da ništa ne znam* jedna je od najpoznatijih filozofskih uzrečica uopće. U Platonovom djelu *Obrana Sokratova* glasi *Ne mislim da znam ono što ne znam* i predstavlja kamen temeljac puta potrage za istinom. On se otvara suočenjem s vlastitim lažnim i iskrivljenim znanjem, a nastavlja dalje strpljivim istraživanjem i postupnim otkrivanjem spoznaja koje se nalaze u nama samima. No čovjek ih ne može prepoznati sam, kao što se ne može ni roditi ni živjeti sam. Potreban mu je sugovornik, drugi čovjek koji se nalazi u istovjetnoj potrazi. Potreban mu je jasno usmjeren dijalog kako bi došao do točke odakle se može bolje sagledati i zavoljeti ono istinsko, dobro, lijepo i pravedno. Ovo jedinstveno čovjekovo iskustvo, autentično i zajedničko istovremeno, najveće je blago koje možemo imati i podijeliti... 🏠

Uredništvo

SOKRAT

ILI KAKO SE POSTAJE FILOZOF

Fernand Schwarz

Sokrat je u tolikoj mjeri temeljna ličnost Zapada da možemo govoriti o razdoblju "prije" i "poslije" Sokrata. Ipak, mi ga poznajemo samo posredno. Sve što znamo o njemu potječe od drugih, od onih koji su ga poznavali, koji su s njim razgovarali ili se s njim sukobljavali. On sam nije ostavio nikakav zapis jer mu do toga, čini se, nije bilo stalo. Najvažnije mu je bilo da se kroz dijalog razvija ljubav prema dobru, lijepom, pravednom. Može se reći da smo na izvjestan način svi susreli Sokrata. Jer, svi težimo upoznati i približiti se, ma koliko malo to bilo, onom istinskom, dobrom i pravednom. Svi susrećemo Sokrata – barem onog koji živi u svakom od nas.

Sokrat je živio u V. stoljeću prije Krista, u razdoblju koje je izuzetno važno za povijest grčke i zapadne misli. To je istovremeno i doba sjaja i velikih preokreta. Veliki ratovi protiv Perzije, najmoćnije azijske sile tog doba, završavaju pobjedom Grčke, čime je

na duže vrijeme otklonjena opasnost potpadanja istočnog Mediterana pod azijski utjecaj.

Grčka koja se pojavljuje početkom V. stoljeća, negdje u vrijeme Sokratova rođenja (470. g. pr. Kr.), dovodi, međutim, svoju prošlost u pitanje. Gradovi su uzburkani pojavom nove forme upravljanja – demokracije. To slavno razdoblje bit će nazvano stoljećem Perikla, zlatnim dobom Atene i Grčke. To je doba kada su na Akropoli podignuti Partenon i Propileji koje i danas posjećuje toliko naših suvremenika u potrazi za izvornim duhom zapadne misli. Iako se danas toliko poziva na taj grčki duh, on se ne doživljava onakvim kakav je bio u Sokratovo doba.

Premda je rat protiv Perzijanaca završio pobjedom Grka, taj rat, kojemu bi moderni ekvivalent bio Prvi svjetski rat, ostavio je gradove bez života, spaljenu Atenu, desetkovano stanovništvo. No, Grci će se brzo oporaviti. Kao pomorski narod, imali su razvijen

osjećaj za trgovinu i putovanja, a otklanjanjem perzijske opasnosti osigurana im je jaka ekonomska ekspanzija na Mediteranu i Bliskom istoku

Fascinantna i zbunjujuća ličnost

Suparništvo između grčkih gradova, što je bila konstanta njihove povijesti, uzrok je Peloponeskog rata tijekom kojeg će se trideset godina sukobljavati Sparta i Atena. Sokrat je u ovom ratu sudjelovao tri puta kao atenski hoplit.

Sokrat, koji nije bio ni ratoboran ni nasilan, ispunjavao je svoju vojničku dužnost kao građanin Atene kako bi zaštitio svoju domovinu i sugrađane. Bio je hrabar čovjek i isticao se u borbi. Iako slobodan građanin, nije si mogao priuštiti konja ili štitonošu koji bi mu nosio koplje i štit. Spasio je živote više ljudi, ne tražeći ni nagradu ni slavu zbog toga. Među njima su bili i Alkibijad, o kojem ćemo govoriti poslije, i povjesničar Ksenofon.

U vrijeme mira, taj je miroljubivi čovjek "ratovao" riječima i razgovorom. Njegova su pitanja uznemiravala pa je jedan od onih kojemu je Sokrat razotkrio neznanje izgubio hladnokrvnost i udario ga. "To je nevjerojatno!", primjećuje Sokrat, "Ima dana kada se pitam bi li bilo bolje izaći s kacigom!"

Drugom ga je prilikom jedan od onih kojima se zamjerio udario nogom.

"Učini nešto!" povikaše njegovi pratioci. "Zar bih trebao podnijeti tužbu ako se neki magarac ritne na me dok prolazim ulicom?" odgovori Sokrat.

Takav je bio Sokrat, hrabar i miroljubiv.

Kad govorimo o Sokratu, čovjeku kojeg je proročište proglasilo najmudrijim Atenjaninom, zamišljamo nekog izuzetnog, ali to nije bilo tako. Bio je neugledne vanjštine, a njegovo je ponašanje zbunjivalo. Jednog je dana prolazio ulicom poskakujući u punoj ratnoj opremi s kacigom, štitom i kopljem. Kad su ga pitali zašto to čini, odgovorio je: "Vodim dijalog sa svojim trbuhom!" Naime, zaključivši da je previše debeo, odlučio je vježbati kako bi smršavio. Sokratovo nepredvidljivo ponašanje zbunjivalo je do te mjere da je uznemirivalo. Nikada se nije znalo što će reći.

Bio mu je stran svaki dogmatizam. Tvrdio je da nema nikakvo učenje koje bi mogao prenijeti. Poput primalje pomagao je svojim učenicima da pronađu istinu u sebi samima. Nikome se ne može dati ništa osim onog što je on sam sposoban pronaći u sebi. Za Sokrata se može reći da je "katalizator" istine koju svatko nosi. Njegova prisutnost i njegovo djelovanje omogućavali su onima koji to žele pronaći djelić istine koju nose u sebi, a koja je korijen svake buduće mudrosti. Sokrat

nije profesor koji predaje neku posebnu teoriju, nego učitelj koji postavlja svakog pred njega samog. Njegova uloga je uloga zrcala u kojem se svatko može vidjeti. Alkibijad je govorio da se iza fizičke ružnoće Sokrata skrivala najljepša duša Atenjana. On je Sokratov izgled uspoređivao sa Silenom. Silen je pripadao Dionizovoj povorci, bio je odbojna lika, tupastog nosa i velikog trbuha. Atenjani su figurice bogova čuvali u kutijama u obliku Silena, simbola ljepote duše s kojom izgled tijela ne mora nužno biti usklađen.

Osnovna Sokratova ideja bila je da se istina ne može izraziti formulom i tako prenijeti iz jednog uma u drugi.

Stoga je zbunjivao sugovornika u trenutku kada bi ovaj to najmanje očekivao, kako bi u njemu probudio spoznaju. Ne brinući o tome kakvo će se mišljenje stvoriti o njemu, bio je zaokupljen time da svakome pruži priliku za spoznajom, a to je ujedno ono najgore i najbolje što se nekome može dogoditi. Najgore, jer razotkrivanje vlastitog neznanja i svega onog što se dotad odbijalo vidjeti izaziva šok i bol. To je put bez kraja jer se iza jednog neznanja uvijek otkriva novo. No, svijest o onome što se ne zna ili se pogrešno shvaća podrazumijeva dugi proces putem kojeg je moguće doseći iskustvo istine. Svi se tumači Sokrata slažu u ovome.

Tri Sokratove krize i Sokratova metoda

Tri velika trenutka u Sokratovom životu dovest će do razrade Sokratove metode. Suprotno onome što se obično misli, veliki se ljudi ne rađaju potpuno ostvareni: oni imaju život koji ih je obilježio i, kao i svi ostali, prolaze sumnje, poteškoće, krize i boli. No oni na njih reagiraju na izuzetan način: oni nadilaze svoje krize učeći kroz bol koju su iskusili. Kao i svi ljudi, i Sokrat je imao probleme, ali je odlučio učiti od života, boli i kriza. Primijetio je da ne samo što ne zna sve, već je spoznao da zapravo ne zna ništa. Stoga nam je on tako blizak i predstavlja stalno mjerilo za sve zapadne filozofe. Iako nije ostavio ni jedan zapis, svi se pozivaju na Sokrata.

Prva kriza: Alkibijad

Sokrat je doživio tri velike krize, od kojih se prva odnosi na vrlo kontroverznu ličnost Atenjanina Alkibijada. On je pripadao jednoj od najbogatijih i najuglednijih gradskih obitelji i još kao dječak bio je određen za visoku političku karijeru – Periklovog nasljednika. Bio je poznat kao izvanredno dobar i blag, učenik kakvog je Sokrat mogao samo poželjeti. Sokrat će ga pokušati

zainteresirati za vježbanje vrline, ovladavanje sobom i harmoničan život. On će nastojati tijekom dvadeset godina voditi mladog čovjeka do toga da osvijesti vlastito neznanje i postane filozof. Ipak, kad je Sokratu bilo oko četrdeset sedam godina, a Alkibijadu manje od trideset, Sokrat, uvidjevši neuspjeh, objavljuje Alkibijadu da će svaki od njih slijediti vlastiti put i nadahnuće. Kako se Alkibijad udaljavo od Sokrata, tako je izranjala njegova prava priroda. Otišao je toliko daleko da je izdao Atenu i morao prebjeći Perzijancima. Pretvara se u suprotnost uzornom atenskom građaninu: traži moć zbog moći same, traži časti i bogatstvo.

Umjesto da bude Sokratov učenik, Alkibijad se pokazuje kao njegova sjena i suprotnost: dobar, ali podmitljiv, blag, ali neumjeren, hrabar, ali izdajnik. Nakon dvadeset godina pokušaja, to je za Sokrata predstavljalo pad. Tada doživljava svoju prvu krizu.

Dolazi do spoznaje da ako netko odbija napredovati, ni blizina najveće vrline, najboljeg učenja i najveće brižnosti neće dati rezultat. Ni ljubav ni vrline ne mogu se prenijeti. Može se voljeti, ali se ne može utjecati na drugog da voli. Može se znati, ali se ne može učiniti drugog mudrim. Može se biti pun vrline i biti primjer, ali to neće probuditi vrlinu u drugom. Da

bi se nekom moglo pomoći, on mora biti voljan postati bolji. Zbog toga je Sokrat tvrdio da nema nikakvog učenja koje bi mogao predati. To ne znači da on nije imao ništa za predati, već da je prijenos jedino moguć ukoliko kod druge osobe postoji interes, ukoliko želi naučiti, razumjeti i to primijeniti. Sokrat postaje svjestan pogreške koju je počinio smatrajući da je u stanju spasiti Alkibijada od njega samog i unatoč njemu samome. Ne može se spasiti onaj koji ne želi biti spašen. Ne može se pomoći onom koji ne želi pomoći samome sebi. Taj neuspjeh, kojem je uzrok Sokratova dobrota, dovodi Sokrata u sumnju u sebe samog.

Okreće se dubokom preispitivanju pa se govori o Sokratovoj melankoliji kao o filozofskoj "bolesti", nekoj vrsti povratka izvoru kako bi se utvrdilo stanje i uspostavio red. Za korjenitu promjenu ponašanja potrebno je, naime, doći do dna, vratiti se u vrijeme koje je prethodilo postojećem stanju, dok su stvari bile još u potencijalu, kako bi se moglo razumjeti ono što je bilo pogrešno od samog početka. Ne treba lijepiti komadiće vaze koja je iz peći izašla slomljena, već se treba vratiti na početak, modeliranju nove vaze očišćene od nečistoća koje su dovele do loma.

To je prva faza Sokratove metode: preispitivanje

svijesti, potreba da se dopre najdublje u sebe, znajući da se ne može promijeniti ono što se ne želi promijeniti, a da bi se moglo evoluirati, potrebno je u sebi probuditi pokretača transformacije. Sokrat nije intelektualac nego praktičan čovjek. On je zahtjevan prema sebi kao što je i prema onima koji su spremni prihvatiti avanturu njegove metode. Zahtjevan, zato što je to intenzivno preispitivanje koje dovodi u pitanje čvrsto uspostavljene predodžbe. Stvari se, naime, pokazuju drugačijima ovisno o tome kako ih se gleda, izvana ili iznutra.

Zbog toga Sokrat odlučuje da više neće biti bilo kome učitelj i da svoje djelovanje neće ograničiti samo na mladiće iz vladajuće klase jer se oni koji se žele mijenjati nalaze posvuda. Otada sugovornike traži posvuda i stavlja im svoje umijeće na raspolaganje bez naplate – za razliku od sofista koji su umjesto istini imućne poučavali vještini kako biti u pravu. Tako se Sokrat posvećuje mladima i onima manje mladima, postavljajući pitanja svima.

Druga kriza: Proročanstvo u Delfima

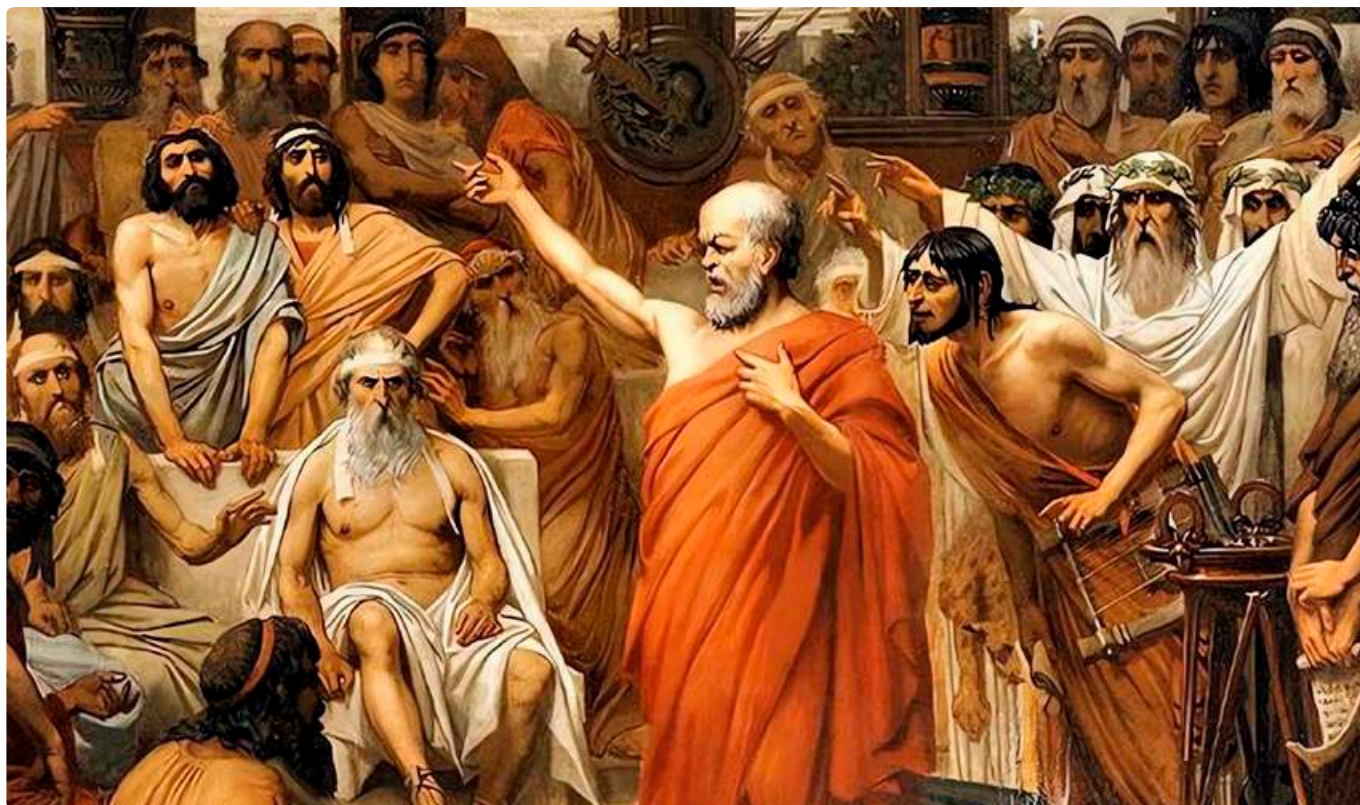
Nekoliko godina kasnije, kada je bio u pedesetim godinama, Sokrat doživljava drugu krizu. Jedan je njegov prijatelj vodio izaslanstvo u Delfe, kako bi se prema tadašnjem običaju posavjetovalo s proročištem vezano uz budućnost grada Atene. Odlučio je iskoristiti priliku i postaviti Pitiji dodatno pitanje: "Tko je najmudriji čovjek u Ateni?" Odgovor je glasio: "Sofoklo je mudar, Euripid je mudriji, ali Sokrat je od svih ljudi najmudriji." Sretan, njegov prijatelj hita u Atenu prenijeti Sokratu glas proročišta. Sokrat, potresen, ne shvaća po čemu bi on mogao biti najmudriji čovjek u Ateni. Odlučuje posjetiti sve ljude koji su poznati kao najučeniji, najbolji u svojim disciplinama. Ispituje ih u čemu je njihova izuzetnost. Zašto su najbolji? I svaki od njih daje mu svoj odgovor. Sokrat nastavlja dalje s pitanjima, što ozlojeđuje njegove sugovornike jer su konačno prisiljeni priznati vlastito neznanje. Neki to primaju mirno, drugi mu zamjeraju, što će Sokrata kasnije skupo stajati. Po završetku svog obilaska, shvaća zašto ga je proročište proglasilo najmudrijim čovjekom u Ateni: jedino on zna da ništa ne zna. Nije razlika u obimu znanja, nego u tome što je on, za razliku od drugih, svjestan vlastitog neznanja.

Ta spoznaja ga učvršćuje u mišljenju da je mudar utoliko što priznaje svoje neznanje. Prepoznavanje vlastitog neznanja i vlastitih pogrešaka otvara duh. Bez toga se ne može usmjeriti pažnja ni na što drugo, osim na ono za što se tek misli da se zna. Prihvaćanje vla-

stog neznanja budi ljubav prema mudrosti. Tada se može postati zaljubljenikom onoga što se ne poznaje, zaljubljenikom u misterij nepoznatog. To je ta ljubav prema mudrosti koja je temelj filozofije. Biti filozof, to jest buditi u sebi ljubav prema nepoznatom, može samo onaj koji je prepoznao vlastito neznanje i koji može preispitivati prihvaćeno mišljenje.

Tada se može prijeći na drugu etapu Sokratove metode: pročišćenje mišljenja, predrasuda. Iz te purifikacije, pročišćenja rađa se svjetlo. Kao što se iz noći rađa dan, iz rude kovina, tako se iz neznanja rađa mudrost. Da bi se to postiglo, treba odstraniti svu

Treća kriza: Proces

nečistoću uzastopnim pročišćavanjima. Radi se o iskušavanju vlastitih ideja kako bi se vidjelo jesu li ispravne.

Tako se rađa dijalog, filozofska faza Sokratove metode. Dijalog pretpostavlja postojanje dviju inteligentnih osoba, koje pristaju razgovarati o istoj stvari i spremne su slušati jedna drugu, kako se umjesto dijaloga ne bi odvijala samo dva monologa. Sokratovski dijalog pretpostavlja slaganje oko teme i želju da se zajednički dođe do nekog cilja. Tako se može ostvariti putovanje uz planinu znanja, zajedničko uspinjanje i razgovaranje kako bi se popelo malo više od mjesta polaska. Nakon pravog dijaloga, dva sugovornika postaju bolji jer su i jedan i drugi savladali prepreku koja je priječila njihov napredak. Nije važno što se nije dosegao vrh, napredovalo se zajedno, usprkos razlikama. To je bit dijaloga, a vježbanje u njemu je istovremeno i umjetnost i znanost. Nije dovoljno reći ono što se misli, potrebno je reći i ono što treba i imati nužnu razboritost da se inteligentno pridonese dijalogu. Ne radi se ni o raspravljanju ni o pokazivanju, nego o činu ljubavi koji omogućuje nadilaženje.

Takav je sokratovski dijalog, koji je imao snažan utjecaj na mlade tog doba.

Jedan mladić od dvadeset godina susreće Sokrata u takvim okolnostima i dijeli s njim deset posljednjih godina Sokratova života. Bio je to Platon koji je osjećao tako duboko poštovanje prema Sokratu da u svojim djelima nikada neće reći "ja", nego "Sokrat kaže...".

Tako Sokrat rješava svoju drugu krizu.

Treća i posljednja Sokratova kriza prethodi njegovoj smrti. Budući da je navukao mnoge neprijatelje, Sokrat je optužen za bezbožnost, nemoralnost i kvarenje mladih. Optužuju ga oni koji će ovu situaciju iskoristiti kako bi napredovali u karijeri. Pred atenskim sudom protiv Sokrata pokreću namješteni proces. Optužen je da je govorio protiv bogova grada i da je uvodio nove bogove, pa mu je stoga izrečena smrtna kazna. On koji je bio protiv praznovjerja, antropomorfnih bogova, trgovine koja je osvojila religiju.

Sokrat je govorio o postojanju nutarnjeg glasa, za kojeg je tvrdio da je između božanskog i ljudskog, glasa koji mu je uvijek savjetovao što ne treba činiti. Taj nutarnji glas on naziva *daimon*: glas savjesti koji omogućava čovjeku da očuva svoje dostojanstvo i da bude ono što jest. On stavlja bit božanstva u *daimona* kojeg svatko nosi u sebi i objašnjava da preko tog božanstva ili nutarnjeg bića čovjek stupa u dodir s duhom i univerzumom. Sokrat nije izmislio novo božanstvo – "izmislio" je savjest. Savjest je rođena sa Sokratom. Otada se glas pojedinca može razlikovati od glasa društva. Za vlast koja se boji pojedinaca, Sokrat je predstavljao opasnost. Bio je pojedinac u pravom smislu riječi – više je volio svoju nutarnju slobodu od vanjske. Poticao je Atenjane da slušaju svog *daimona* i da tako uče razgovarati sa sobom, uspostavljajući nutarnju vezu, izvor svakog dijaloga.

Objašnjavao je mladim ljudima da društvo u svom

postojećem obliku nije prihvatljivo: ne može se kupovati položaje i glasati ravnajući se prema lijepim riječima. Kada je napadao političke običaje tog vremena, optuživan je da kvari mladež.

Sokrat nije bježao pred osudom na smrt jer je poštivao zakone i volio svoj grad. Smrtna kazna bila je rijetko izricana u staro doba, a osuda na smrt mogla je biti zamijenjena izgnanstvom, što je povlačilo gubitak građanskih prava. Sokrat nije želio biti izgnan iz grada za koji je tri puta nosio oružje. Budući da je tijekom cijelog svog života zagovarao poštivanje zakona i građanskog duha, on će radije umrijeti kao građanin nego živjeti kao izgnanik. To je ta kriza koju je prevladao i koja će od njega učiniti Sokrata. Tijekom trideset dana, koliko je proveo u zatvoru prije pogubljenja, vrijeme provodi razgovarajući sa svojim prijateljima, objašnjavajući im zašto se ne treba bojati smrti i umirujući one koji su se žalostili.

Njegova treća temeljna pouka je da se ne može živjeti ako se ne zna umrijeti. Najbolja filozofija je ona koja uči umiranju kako bi naučila životu. Kad umre vlastito neznanje, vlastite slabosti i vezanosti, otvaraju se nove perspektive i čovjek se rađa obnovljen. Iskustvo nas može učiniti drugim čovjekom i to više puta tijekom jednog života.

To je treća faza Sokratove metode: *majeutika*, vještina porađanja samoga sebe. Govorio je da ima

isti zanat kao i njegova majka primalja. Ona je pomagala, objašnjavao je on, rođenju tijela, a on rođenju duše. Poradanje o kojem je on govorio je poradanje sebe samoga. Jer, kako je već rečeno, pri tome se ne može ništa drugo nego pomagati, baš kao što primalja pomaže majci i djetetu. Čovjek, rođen od samoga sebe, postaje samostvoreni. Ne može se poroditi onaj tko nije pristupio dijalektici. Ne može postati filozof onaj tko nije prepoznao vlastito neznanje. Ne može prepoznati vlastito neznanje onaj tko nije osjetio potrebu za transformacijom.

To je ono što nam je ostavio Sokrat: jednostavnu, ali strogu metodu. I zahtjevnju također, zato što od čovjeka traži da bude odgovoran za sebe i da se nauči boriti sa samim sobom.

"Idući ulicama, ja nemam drugog cilja", kaže Sokrat u *Obrani*, "nego vas uvjeriti da ne treba popustiti tijelu i bogatstvu ni koraka, nego sa žarom nastojati usavršavati dušu. Ja vam ponavljam da nije bogatstvo ono koje daje vrlinu, nego da iz vrline nastaje bogatstvo i sve ono što je korisno bilo za pojedinca, bilo za državu. Ja sam poput neumornog obada. Nikada vas ne prestajem buditi."

Sokrat budi ljude koji, i uz prijateljsku pratnju, ipak moraju sami izvršiti djelo koje nitko umjesto njih ne može izvršiti. ☞

S francuskog preveo: Mario Milas

Jacques-Louis David : Sokratova smrt, 1787. g.

SENEKA

O istinskoj radosti koja dolazi od filozofije

Filozofski pravac stoicizam dijeli se na staru, srednju i kasnu stoa. Kasna stoa je posljednje svjetlo antičke filozofije, eklektično i živo. Preljepo kaže Seneka (4. g. pr. Kr. - 65. g.): *Uvijek ću ti spominjati Epikura, da svi koji se na riječi što ih izgovaraju drugi pozivaju, znaju da je ono što je najbolje svima zajedničko.* A spominjao je on i druge, Sokrata... kasnije i drugi njega.

* * *

Seneka promišlja i savjetuje kako postići i zadržati vedrinu duha.

... Ja ću ti pisati nešto što i meni i tebi može koristiti. A što će to biti, osim da te ohrabrim da budeš dobre volje? ... Ovo prije svega učini, moj Lucilije: uči se radovati ... ne želim da ti ikad nedostane radosti. Želim da se one rode kod tebe u kući: a ona se rađa, samo ako se nalazi unutar sebe samoga.

Zašto se istinska radost ne može postići u izvanjskom, već samo unutar nas samih? Tek kada se čovjek oslobodi želja i nadanja, duša se može, oslobođena okova, istinski radovati:

... Ostale radosti... kratko traju – osim ako ne smatraš da je radostan onaj tko se smije: duša mora biti vedra, puna povjerenja i izdignuta iznad svega. Vjeruj mi, istinska je radost ozbiljna stvar. Ili smatraš da će netko vedra lica i, kao što to govore pohotljivci, veselih očiju prezirati smrt, vrata otvoriti siromaštvu, naslade obuzdavati i razmišljati o podnašanju boli? Onaj koji o ovome razmišlja, uživa u velikom, ali malo laskavom veselju.

Kada se jednom pronade, bezuvjetna, istinska sreća nikada više neće čovjeku nedostajati jer sada zna gdje je tražiti.

... Bezvrijedne se kovine dobivaju na površini: najbolje su one čije se žile nalaze u dubini zemlje, a one će veću dobit donijeti onome tko ih neprestano iskapa.

Ono što raduje svjetinu donosi neznatnu i površnu radost, a radost koja je god strane naravi nema temelja. Ovo o čemu govorim i na što te pokušavam dovesti utemeljeno je i više ti prodiru u dušu.

Seneka dalje govori o tome kako da čovjek ovlada sobom; ne dozvoljavajući da nas život baca, ne podliježući kratkotrajnim zadovoljstvima već snažno plivajući protiv struje, utirući put prema istinskom dobru kojem duša teži.

... Učini jedino ono, molim te, najdraži Lucilije, što te može usrećiti: razbacaj i pogazi ono što prema van bliješti, što ti ovaj ili onaj obećava, gledaj istinsko dobro i raduj se svome. A što je to "svome"? Sebi samome i svom najboljem dijelu. ... Ovo jadno tijelo... donosi isprazne i kratkotrajne naslade za koje se čovjek mora kajati i ako ih ne obuzdava velikom umjerenošću, one se pretvaraju u svoju suprotnost.

Seneka je smatrao da malo ljudi zna kamo ide ... *ostali poput onih koji plivaju po riječnoj struji, ne idu sami, već ih ona nosi. Jedne je od njih zadržao blagi val i nosio ih mirnije, druge je dohvatio snažniji val i neke je obali najbliže ostavio kako struja slabi, a neke je silna bujica izbacila u more. Stoga treba odlučiti što želimo i ustrajati u tome.*

I na kraju, treba se paziti uvijek novih želja, novih početaka koji se temelje na prolaznom koji donose samo trenutno zadovoljstvo, a čovjeka udaljavaju od istinskog života koji podrazumijeva i spremnost na smrt.

... Loše žive oni koji uvijek iznova počinjju živjeti. Zašto?... Zato jer je za njih život uvijek nesavršen.

... Na smrt ne može nikako biti pripravan onaj koji je upravo počeo život. Ako misliš da je to čudno, navest ću ti još, da se više čudiš: neki su prestali živjeti prije nego su započeli. ZDRAVO BIO! ☞

Priredila: Gordana Gregorović

ŠTO ZAPRAVO RADI BOG?

Hannes Weinelt

Sve!" kažu jedni. "Ništa!" kažu drugi. "On je mrtav!" govorio je Nietzsche. "On uopće ne postoji!" kažu ateisti. Možda se pitanje zapravo mora postaviti na drugačiji način: ne, što radi Bog, već što On radi s nama?

Pokušao sam ga naći na križu kršćana, no ondje ga nije bilo. Hodao sam do hramova hindusa i do starih pagoda, no nigdje mu nisam pronašao traga. Tražio sam ga u planinama i nizinama, no ni u visinama ni u dubinama nisam ga mogao naći. Išao sam do Kabe u Meki, ali ni ondje nije bio. Upitao sam učene i filozofe, no ni oni ga nisu shvaćali. Provjerio sam u svom srcu i ondje se zadržao. Nigdje drugdje ga nisam našao.

Tim riječima nagovijestio je perzijski sufijski mistik Rumi (1207. - 1273.) da nam ni znanost ni filozofija, pa čak niti religije ne mogu reći tko je ili što je Bog.

Za odgovor na to pitanje moramo upitati naše srce. Slično se izrazio kršćanski mistik Meister Eckhart (1260.-1328.): *Boga ne moraš tražiti ni ovdje ni ondje; nije dalje nego pred vratima srca. Ondje stoji i ustraje i čeka.*

Rumi i Meister Eckhart slažu se u dvije stvari. Prvo: Bog postoji. O postojanju Boga ili nečeg božanstvenog govore svi narodi kroz sva vremena, iako se današnje ateističke struje grčevito trude da potvrde ateizam svugdje i u svim vremenima. U skladu s tim, čak su panteizam proglasili skrivenim ateizmom. No, taj *Consensus gentium* o univerzalnoj vjeri u Boga povod je Ciceronovu dokazu o postojanju Boga:

Ne postoji narod koji je toliko divlji i među svima nitko nije toliko sirov da ne bi u svojoj duši nosio misao o bogovima. Mnogo ljudi o bogovima ima krivo

mišljenje (što je potaknuto lošim načinom života), no svi vjeruju da postoji Božja snaga i priroda... Tim takozvanim argumentom konsenzusa Ciceron smatra da je dokazao postojanje nečeg božanstvenog. No, ovdje ne želim iznositi dokaze o postojanju Boga. Usput rečeno, Abraham Lincoln je jednom rečenicom argumentirao poricanje kao i postojanje Boga: "Mogao bih zamisliti čovjeka kako gleda na svijet i tvrdi da ne postoji Bog; no nije mi jasno da netko podigne pogled u nebo i nijeće postojanje Boga."

Osim što se Rumi i Meister Eckhart slažu da Bog postoji, tu je i drugi konsenzus: Boga možemo naći jedino u našem srcu. Naglasak je na *jedino*.

Ako Boga možemo naći samo u našem srcu, što to znači? Pretpostavljamo da to podrazumijeva da moramo krenuti u potragu za samim sobom kako bismo pronašli Boga. Ovo podsjeća na često citirani *Gnothi seauton* na Apolonovom hramu: "Upoznaj samoga sebe", a mnogi duhovni učitelji su dodali: "Tek tada ćeš spoznati Boga."

Za Eckharta je jasno da je samospoznaja spoznaja Boga jer je "temelj" ljudske duše "Božja iskra".

Udaljavanje od tog temelja duše, dakle udaljavanje od Boga, za Meistera Eckharta je grijeh. Grijeh je odvajanje, korak unatrag od Jednog prema mnoštvu. Danas bismo rekli da gubimo biće, gubimo smisao našeg bivanja čovjekom iz vida i raspršujemo se u bezbroj užitaka kao i u mnogobrojnim takozvanim obvezama.

Naša slika Boga utječe na nas. Određuje kako ćemo se ponašati u životu, čemu ćemo težiti i što želimo izbjeći. Ako vjerujemo u osobnog, vankozmičkog Boga koji u svojoj svemoći sve određuje i svojevrijedno nam može dati sve, ali sve i oduzeti, vjerojatno ćemo se prepustiti tom Bogu. U našim molitvama ćemo s njim pregovarati.

U najgorem slučaju postat ćemo duhovni prosjaci, oslanjajući se na Božju milost kroz pobožni nerad. Čak i pastor Martin Luther King rogoborio je protiv takvog stava: *Nijedan problem ne rješava se tako da lijeno čekamo da se sam Bog pobrine oko toga!*

Čovjek koji je sjedio na svom krovu dok je poplava rasla također je čekao Boga. Svaki put kad bi vatrogasci naišli u čamcu, on ih je odbio govoreći: "Bog će me spasiti!" Kad se na kraju utopio, požalio se Božjem prijestolju da ga nije spasio. Bog je odgovorio: "Tri puta sam ti poslao vatrogasce, a ti nisi ušao u njihov brod." Kao mnoge anegdote, i ova ima svoju ozbiljnu stranu.

Još dramatičnija je slika svemogućeg Boga koji kažnjava i osvećuje se, koji svojim vjernicima obećava to veličanstveniji raj što više nevjernika obrate na pravu vjeru ili ih čak uništi.

Vjerski ratovi i vjerski motiviran teror vjerojatno su najgori izdanci pogrešne slike o Bogu. Reformator Martin Luther je govorio: "Kako vjeruješ u Boga, takvog ćeš ga imati. Ako vjeruješ da je dobronamerni i milosrdan, imat ćeš ga takvog."

Ta se ideja jednako može prenijeti na ateističke i općenito nereligiozne ideologije. Kako vjerujemo u svijet, takav će nam i biti. Vjera u Boga Mamona (materijalno bogatstvo), što nam ona čini? Vjera u vječni napredak, što nam ona čini?

A kad ne vjerujemo više ni u šta, kad poričemo ikakav smisao života kao i objektivno važeće vrijednosti i istine, što nam to čini? Čini li nas to egoistima bez vrijednosti koji samo slijede svoje nagone i sklonosti?

Vodi li nas ta besmislenost u osjećaj manje vrijednosti, očaj i depresiju?

Iz tog stanja koje Friedrich Nietzsche naziva nihilizmom, u kojem se čovjek doslovno i očajnički nalazi u ništavilu, po Nietzscheu postoji samo jedan spas:

čovjek se mora zamisliti nad sobom. Budući da se do tada izgubio u Bogu, sada može postati istinskim čovjekom. Taj "nadčovjek" je čovjek oslobođen Boga koji sam postaje smislom ove zemlje. Uspijeva mu "prevrednovanje vrijednosti"; on potvrđuje neizbježnu sudbinu i tako postaje osvajač ništavila.

Ludwig Wittgenstein smatra da vjerovati u Boga znači uvidjeti da život ima smisla. Viktor Frankl religiju smatra voljom za krajnjim smislom. Taj "krajnji smisao" ili "smisao cjeline" Frankl naziva "nadsmisao". U svom djelu *Patnja zbog besmislenog života* piše: "Kao što životinje ne mogu razumjeti ljude i njihov svijet iz svoje perspektive, isto je tako ljudima nemoguće imati uvid u onostrani svijet."

Jedino što možemo je dati smisao pojedinačnim situacijama naše svakodnevnice. No, cjelina ima nadsmisao u koji možemo samo vjerovati, a ne možemo ga dokazati. Jer nikako ne možemo vidjeti sve. Redukcionizam koji danas vlada u znanosti u kojem je čovjek tek biološki robot, čisti proizvod vlastitog genetskog materijala i okoline, obezvrjeđuje čovjeka i lišava ga svake slobode.

To je jedan od razloga naše egzistencijalne praznine sa svim njezinim posljedicama. Ta praznina mnoge ljude vodi u agresiju, ovisnost o zabavi, alkoholu i drogi, do sindroma sagorijevanja na poslu i depresije.

Za Frankla je Bog apsolutna vrijednost koju čovjek svjesno ili nesvjesno pretpostavlja. Sve ostalo, materijalna imovina, čak i naši bračni partneri ili naša djeca u tom višem svjetlu postaju relativni. No, ako se grčevito držimo nečeg izvanjskog, ako ga više ne možemo pustiti, ako na primjer nismo u stanju žrtvovati privatni izlet za vikend za viši cilj kao što je podrška prijatelju u teškoj situaciji, onda je baš to idolopoklonstvo materije razlog za očaj i rezignaciju.

Onaj koji može pustiti i žrtvovati prepoznaje nešto

više i tako može prihvatiti relativnu vrijednost onog zemaljskog. No, onaj koji se drži zemaljskih stvari kao najvišeg i jedinog apsoluta, on pati zbog stalnog straha da ih ne izgubi, a ako ih izgubi, pada u duboki očaj i rezignaciju. Zbog nadsmisla koji je ukorijenjen duboko u čovjeku, a koji mnogi nazivaju Bogom, možemo nadići strah i očaj jer se ono najvrjednije u našim životima nikad ne može izgubiti. 🙏

S njemačkog prevela: Marta Levak

KLJUČ POBJEDE

Carlos Adelantado

Na početku treba napraviti jasnu razliku između onoga što zovemo "uspjeh" od onoga što se smatra "pobjedom".

Uspjeh dolazi preko sretnog ishoda neke stvari na koju smo imali utjecaj ili preko djela koja smo učinili u svrhu postizanja određenog cilja. Ali ostvariti nešto s uspjehom ne znači nužno i pobijediti.

Uspjeh dolazi preko sretnog ishoda neke stvari na koju smo imali utjecaj ili preko djela koja smo učinili u svrhu postizanja određenog cilja.

Zapravo, čitav se naš život sastoji od pobjeda i poraza, od onoga što nazivamo uspjesima i neuspjesima, čije se pojavljivanje i nestajanje neprestano izmjenjuje u domeni naše svijesti.

Svako ljudsko biće s određenom razinom zrelosti može prepoznati i prihvatiti da je kroz vlastiti život poznalo okus i jednog i drugog iskustva.

Pobjeda je nešto složenija jer ne proizlazi iz jedno-

Pobjeda je nešto složenija jer ne proizlazi iz jednostavnih stvari, već iz postizanja viših ciljeva zahvaljujući svladavanju težih prepreka.

stavnih stvari, već iz postizanja viših ciljeva zahvaljujući svladavanju težih prepreka. I zato se prirodno odnosi na sam život, na najdragocjenije dobro koje posjedujemo, a sumira se u frazi koja obilježava veliki cilj čovjekova života: "pobijediti u životu".

Ali što znači pobijediti u životu? Živimo u uvjerenju da to znači posjedovati enormnu količinu raznovrsnih materijalnih dobara, ili da je to udobnost koja nas približava sreći, a da ne uložimo ni minimum napora.

Iz perspektive jednog filozofa, radi se o dostizanju najčistijeg i najuzvišenijeg što smo u mogućnosti dose-

Možda pobjeda obitava u nama samima i izražava se kao snaga koja nas potiče da slijedimo svoje snove usprkos padovima, boli i naporu koji su potrebni za to.

gnuti, a ima li išta čistije od snova naše duše? Postoji li nešto uzvišenije od otkrivanja tajni života? Većina ljudi u djetinjstvu sanja najčišće snove: nitko ne sanja da će postati prosječna osoba, svi volimo život pun avantura, želimo pomagati drugima, boriti se protiv nepravde i neznanja. U tim našim idealističkim razdobljima života, mi smo poput cvijeta koji se otvara i želi upiti svu svjetlost, osvojiti najviše planinske vrhove i pronaći najljepše doline.

Zašto se odreći svega toga? Možda pobijediti u životu znači ne izdati naše ideale iz mladosti i prestati trčati za fatamorganama ovog iluzornog svijeta, koje, jednom dostignute, nestaju poput pijeska među prstima.

Da bismo pronašli ključ pobjede, moramo biti hrabri i znati voljeti, usuditi se i željeti – istinski! Jer taj ključ se nalazi u nama samima i o svakom ponaosob ovisi hoće li ga pronaći.

Možda pobjeda obitava u nama samima i izražava se kao snaga koja nas potiče da slijedimo svoje snove usprkos padovima, boli i naporu koji su potrebni za to. Možda pobijediti znači preskakati oborena stabla koja su nam prepriječila put i nastaviti ka horizontu, sve dalje i dalje.

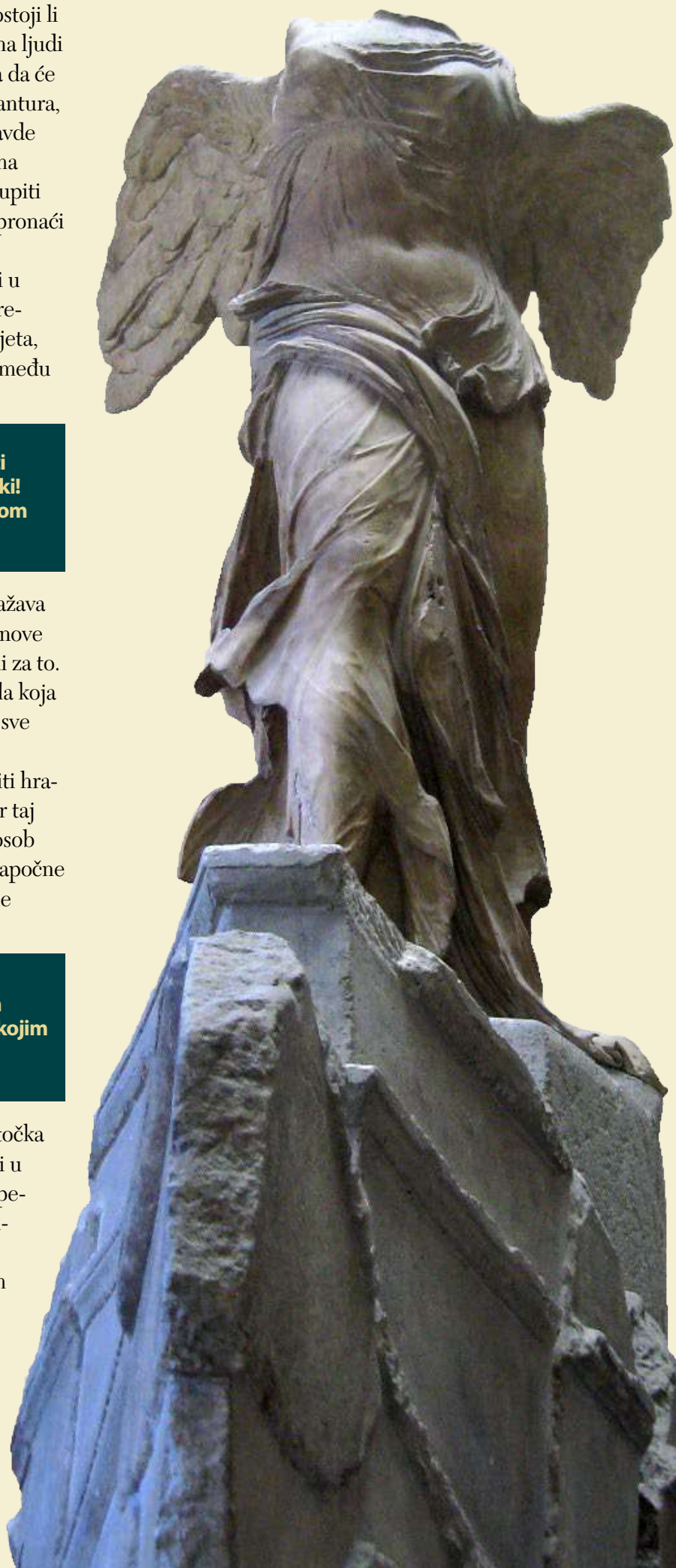
Da bismo pronašli ključ pobjede, moramo biti hrabri i znati voljeti, usuditi se i željeti – istinski! Jer taj ključ se nalazi u nama samima i o svakom ponaosob ovisi hoće li ga pronaći. Ovisi o smjelosti da se započne koračati nepoznatim putevima. O ljubavi koju ne mogu ugasiti nevolje.

Ako smo dovoljno budni, otkrit ćemo da nam život pokazuje niz vrata. A svaka imaju ključ kojim se otvaraju. Ključ pobjede je u tebi.

Moramo biti napeti, ali zdravo napeti. To je točka prirodnog stanja budnosti koju možemo prizvati u bilo kojem trenutku i u svakoj situaciji. To je napestost koja nas održava dovoljno budnima da otkrivamo životne prilike i da ih iskoristimo.

Ako smo dovoljno budni, otkrit ćemo da nam život pokazuje niz vrata. A svaka imaju ključ kojim se otvaraju. Ključ pobjede je u tebi. 🏰

Sa španjolskog prevela: Maša Jovanović

OPTIKA STAROG SVIJETA

Branislav Vukajlović

Jedna od zbunjujućih zagonetki iz povijesti staroga svijeta velika su znanja iz astronomije. Iznimno točni kalendari, precizno poznavanje kretanja nebeskih tijela, naznake da su znali za Jupiterove mjesec i Saturnove prstenove nevidljive golom oku, nevjerovatno točno predviđanje pomrčina i drugih astronomskih pojava mnoge navode na zaključak da su za dostizanje tih znanja nužno morali koristiti teleskop i različite optičke naprave. No, takav zaključak službena arheologija ne prihvaća s obrazloženjem da ne postoji ni jedan izravan materijalni ili pisani povijesni dokaz koji upućuje na to da su stare civilizacije posjedovale dovoljno znanja iz optike i tehničke vještine za izradu teleskopa ili drugih optičkih naprava. Općenito, velika većina antičkih svjedočanstava smatra se nepouzdanim izvorima, uzima ih se kao priče, pogrešne interpretacije, i općenito ih se ne uzima kao objektivni dokaz. Ipak, broj takvih svjedočanstava je prevelik da bi se mogao zanemariti.

Povijesni izvori

Postoji veliki broj povijesnih podataka o antičkim autorima koji su napisali djela o astronomiji, optici i zakonima svjetlosti. Najpoznatiji su Euklid, Eudoks, Hiparh, Klaudije Ptolomej, Eratosten i Arhimed.

Nažalost, gotovo ni jedno od tih djela nije u cijelosti sačuvano, no bezbroj fragmenata, citata i navoda ovih djela nalazimo kod kasnijih autora. Većina tih radova smatra se samo teoretskim i filozofskim raspravama bez ozbiljnog znanstvenog utemeljenja.

Također, postoje zapisana svjedočanstva o praktičnoj upotrebi zrcala, stakla te kvarca u optičke svrhe. Aristotelov učenik Teofrast daje najstariji sačuvani tehnički opis paljenja vatre pomoću stakala i zrcala. Filostrat u djelu *Život Apolonija iz Tijane* navodi kako su brahmani svoje svete vatre palili Sunčevom svjetlošću.

To nisu jedini dokazi poznavanja i korištenja optičke tehnologije u antici. U rimsko doba bile su poznate i prilično raširene staklene kugle, male trbušaste posudice s vrlo uskim grlicem. Ispunjene vodom, koristile su se kao povećala. U svome djelu *Prirodna pitanja* Seneka kaže: *Ma koliko sićušna i nejasna, slova se doimlju većima i jasnijima kada ih se promatra kroz staklenu kuglu ispunjenu vodom.* Slične posude koristile su se u medicini za paljenje rana. Rimski povjesničar Plinije u svojoj *Prirodnoj povijesti* navodi kako liječnici smatraju da se rane koje se moraju spaliti, najučinkovitije spaljuju pomoću kristalnih kugli postavljenih tako da presijecaju put Sunčevim zrakama.

Među najbrojnija svjedočanstva o korištenju optičkih naprava spadaju ona koja se odnose na upotrebu konkavnih zrcala. U sačuvanim arapskim izvorima, očito prenesenim iz starih grčkih izvora, navodi se da je čuveni svjetionik iz Aleksandrije, visok preko sto dvadeset metara, imao na vrhu konkavno zrcalo koje je danju reflektiralo Sunčevu svjetlost, a noću fokusiralo svjetlost upaljene vatre, stvarajući snop svjetla koji se mogao vidjeti iz velike daljine. Zahvaljujući ovom zrcalu mogli su se danju promatrati brodovi na velikoj udaljenosti. Naime, osoba koja stoji u žarištu konkavnog zrcala može vidjeti jako udaljene predmete.

To nije jedini primjer korištenja velikih zrcala. Jedna od najpoznatijih priča vezana je uz rimsku opsadu Sirakuze 212. g. pr. Kr. Prema pisanoj predaji, Arhimed je pomoću sustava zrcala zapalio rimsko brodovlje ispred grada. Ovu priču mnogi suvremeni autori odbacuju kao nevjerodostojnu jer najstariji sačuvani tekst o tome potječe tek iz 2. stoljeća.

U antičkim tekstovima postoji navod koji upućuje na postojanje naprave slične teleskopu. Rimski povjesničar Polibije u knjizi *Povijest* između ostalog raspravlja o metodi prenošenja poruka na veliku daljinu što bi modernim rječnikom mogli nazvati oblikom vizualne telegrafije. Nakon podrobnog opisa metode dodaje: "...osim ovih pravila, nužno je da oba čovjeka zadužena za signalizaciju imaju teleskope (*dioptran*) opremljene s dvjema cijevima (*duos aulischous*), kako bi čovjek koji šalje signal kroz njih vidio... čovjeka koji mu mora odgovoriti".

Ovaj je citat već desetljećima predmet spora između protivnika i pobornika teorije o antičkim teleskopima. Spor se vodi oko toga kako točno prevesti

dva pojma koja se spominju u tekstu: *dioptran* i *duos aulischous*, zbog čega se ovaj tekst odbacuje kao potvrda antičkog posjedovanja teleskopa.

Drevne leće

Jedan od glavnih argumenta za tvrdnju da drevni narodi nisu poznavali teleskop je nedostatak dokaza o poznavanju vještine brušenja stakla za izradu učinkovite teleskopske leće. No, postoji cijeli niz arheoloških nalaza koji upućuju na to da su postojali i znanje i tehnologija za izradu takvih leća.

Najstarija pronađena leća potječe iz Egipta. Kip kraljevskog službenika iz V. dinastije (2680 g. pr. Kr.) imao je oči izrađene od para precizno izrađenih plankonveksnih leća. Tijekom Starog kraljevstva umetanje takvih leća u oči statua bila je gotovo redovita praksa.

Vještina brušenja konveksnih i konkavnih leća bila je poznata i na području Sredozemlja još od minojskog doba, oko 1500. g. pr. Kr. Knosos, Efez i Troja u različitim su razdobljima bili središta proizvodnje kristalnih leća. U arheološkim iskopanjima u ova tri grada pronađeno je više od stotinu konveksnih i četrdeset konkavnih leća.

U knjizi *Kristalno Sunce* autor Robert Temple opisuje brojne arheološke artefakte od kvarca i stakla koji po obliku i načinu obrade vjerojatno jesu leće.

U svojim istraživanjima Temple je u muzejima diljem Europe pronašao preko četristo pedeset izložaka koji bi mogli biti leće različitih namjena, a

uobičajeno se klasificiraju kao ukrasni predmeti, dije-
lovi nakita i slično. Da se radi o lećama, a ne ukrasnim
predmetima, govori činjenica da su svi detaljnije
proučeni. Izmjereni primjerci konveksnog su oblika i
povećavaju od 1,5 do 4 puta, što upućuje da su ciljano
izrađeni za upotrebu u optici.

Jedan od najpoznatijih primjeraka je takozvana
Layardova leća, nazvana tako po britanskom arheologu
A. H. Layardu koji ju je 1849. godine pronašao pri arhe-
ološkim iskapanjima u babilonskom gradu Nimrudu.
Smatra se da potječe iz razdoblja vladavine Sargona II.
iz 7. st. pr. Kr. Najprije se smatralo da se radi o ukrasnom
predmetu, no kasnija mjerenja optičara pokazala su da
se radi o leći. Preciznost izrade i optička svojstva poka-
zuju veliko umijeće i jasnu namjeru da se izradi leća spe-
cifične namjene. Jedan od autora istraživanja naveo je u
svom izvješću da njezin oblik i veličina ukazuju da je bila
namijenjena nošenju ispred očiju i namjerno obrađena
tako da povećava predmete prilikom rada koji zahtjeva
preciznost. Naknadnim proučavanjem utvrđeno je da je
rub leće obrađen tako da se može umetnuti u okvir.

Među arheološkim ostacima iz antičkog razdoblja
postoje primjerci koji ukazuju na moguću primjenu
leća kao povećala. Pronađene su brojne minijature za
koje neki arheolozi tvrde da se tako sitni detalji ne bi
mogli izraditi bez korištenja leća. Pri iskapanjima u
Sumeru otkriven je veliki broj natpisa na cilindričnim
pečatima koje su arheolozi mogli čitati samo uz pomoć
povećala. Heinrich Schliemann u knjizi *Troja* zadiv-
ljeno opisuje filigransko umijeće lemljenja mikroskopski
malih komadića zlata pri izradi nakita. Tijekom
iskapanja na lokalitetu u egipatskom Abidosu prona-
đen je nož s drškom od slonovače iz prednastijskog
razdoblja (3300 g. pr. Kr.) koji je bio ukrašen mikro-
skopski sitnim rezbarijama. Pojedini detalji nisu bili
veći od milimetra, a arheolozi su za čišćenje rezbarija

Najstariji grčki tekst koji spominje stakla za paljenje
je Aristofanova komedija *Oblaci*, prvi put izvedena
u Ateni 423. g. pr. Kr. U razgovoru između Sokrata
i Atenjanina Strepsijada iznosi se način kako izbri-
sati sudsku presudu zapisanu na voštanoj tablici.

Sokrat: Reci, dakle, što je?

Strepsijad: Jesi li kod ljekarnika vidio lijep, prozi-
ran kamen kojim možeš zapaliti vatru?

Sokrat: Misliš li na kristalnu leću (*hyalon*)?

Strepsijad: Da.

Sokrat: Dakle, što je?

Strepsijad: Da stanem tim kamenom na sunce,
daleko od činovnika dok ovaj piše presudu, mogao
bih učiniti da se sav vosak na kojemu ju je ispisao
rastopi.

morali koristiti povećalo i vrh pribadače.

Također, Plinije u svom djelu *Prirodna povijest*
navodi izgubljeno Ciceronovo izvješće o primjerku
Homerove *Ilijade* pohranjene u orahovoj ljusci. U
istom djelu spominje umjetnika Kalikrata koji je od
bjelokosti izradio modele mrava i drugih sitnih stvorenja
čiji su dijelovi tijela bili gotovo nevidljivi golom oku.

Čemu je služila svaka pojedinačna leća nikad
nećemo saznati, ali očito je da je njihova upotreba bila
relativno raširena i uobičajena. Iako nije pronađen
ni najmanji ostatak teleskopa, dalekozora ili prikaz
drevnog Grka s naočalama, na temelju antičkih tek-
stova i arheoloških ostataka čini se sasvim mogućim da
su antičke kulture mogle izraditi teleskop. Dovoljno
je, makar i slučajno, postaviti dvije leće jednu ispred
druge na odgovarajući razmak. Ako to prihvatimo kao
mogućnost, zagonetna astronomska znanja antičkoga
svijeta dobit će razumljivije objašnjenje. 🏠

Izvori i citati: Robert Temple *Kristalno Sunce*

BIĆA IZ KRISTALNE RIJEKE

Jednom je na dnu velike kristalne rijeke živjela zajednica bića. Riječni tok mirno je strujao preko svih njih – mladih i starih, bogatih i siromašnih, dobrih i zlih, idući svojim putem, poznavajući samo svoje kristalno ja. Svako stvorenje na svoj se način čvrsto držalo za grane i stijene na dnu rijeke, jer držanje je bio njihov način života, a opiranje toku nešto što je svatko učio od rođenja.

No jedno je stvorenje naposljetku reklo: "Dosta mi je više držanja. Iako to ne mogu vidjeti vlastitim očima, vjerujem da tok zna kuda ide. Pustit ću se i neka me odnese kud hoće. Budem li se i dalje držao ovdje, umrijet ću od dosade." Drugi su mu se smijali. "Luđak. Pusti se i struja koju obožavaš prevrnut će te i razbiti o stijene i umrijet ćeš prije nego od dosade."

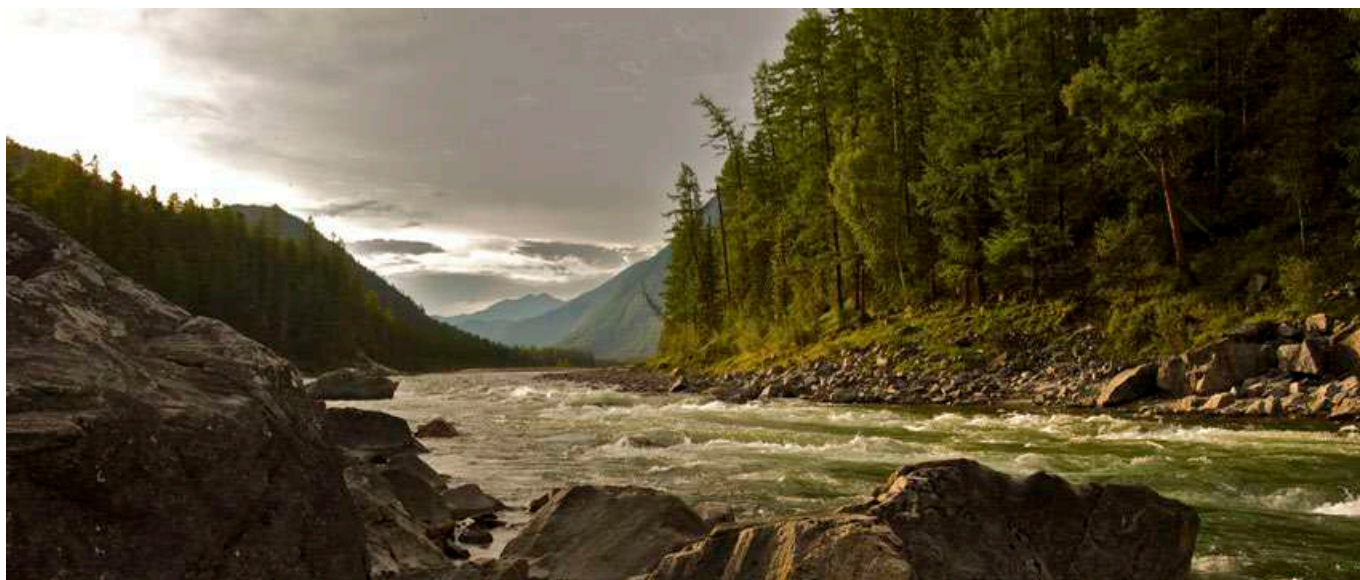
Ali stvorenje se nije obaziralo na njih. Zadržalo je dah i pustilo se, a struja ga je odmah zgrabila i razbila

o stijene. Kako se stvorenje nije htjelo ponovno uhvatiti, tok ga je s vremenom oslobodio s dna i više ga ništa nije udaralo ni boljelo. Stvorenja koja su prebivala niže niz rijeku i nisu ga poznavala, kriknula su: "Pogledajte, čudo! Stvorenje kao mi, a lebdi! Pogledajte, došao je naš Spasitelj!"

Stvorenje kojeg je nosila struja je odgovorilo: "Nisam spasitelj ništa više od vas. Rijeka nas želi osloboditi, samo ako se usudimo pustiti. Naša prava zadaća je upravo to putovanje, ta avantura." Ali stvorenja su još glasnije vikala: "Spasitelj!" cijelo se vrijeme držeći za stijene. Kad su ponovno pogledala, više ga nije bilo... i ostali su sami sa svojim legendama o Spasitelju. ☸

Richard Bach, Prividi

Sa slovenskog prevela: Maja Tokić

***Druži se s onima koji će te učiniti boljima,
i dopusti da ti se pridruže oni koje bi
ti mogao učiniti boljima.***

Seneka

www.nova-akropola.com